

הדרן היום

עלון יומי ללומדי הדרן היוםי
יו"ל ע"י מדרשיית הדרן היוםי פ"ת

דוא"ל: midrashiya@eagleintl.com

יום חמישי ו' שבט תשס"ז
מסכת תענית דף יז

עיונים על הדרן

מדוע נזקקו לטענות הצדוקים?

מבואר בגמ', שב' המועדים הראשונים שנכתבו במגילת תענית, מא' עד ח' ניסן, ומח' ניסן עד אחר חג הפסח, אלו ימי טובים שנקבעו לאחר שנצחו חכמים את צדוקים, בטענת קרבנות תמיד שדינם לבא מן הציבור, משום שנאמר "תשמרו" בלשון רבים. ולא מן היחיד כמו שחשבו הצדוקים. וכן הקרבת העומר, "ממחרת השבת" הכוונה ליו"ט של פסח ולא לשבת בראשית.

רש"י (ד"ה איתקום) כתב, שבעניינים רבים חלקו בייתוסין עם החכמים וכו'. ובאמת צריך להשכיל מדוע נצרכו חכמים לדון בדבריהם של הצדוקים או הבייתוסים. ונזכיר כמה מקומות שמצאנו את העניין הנוכח, והטעמים שנאמרו בו.

לגבי הגורל בשעירים של יוה"כ (יומא מ'). יש עניין שיעלה הגורל לד' ביד ימין. שאילו תלמידי את רבי עקיבא, עלה בשמאל מהו שיחזור לימין? אמר להן אל תתנו מקום לצדוקים לרדות. וכו'. ואמר רש"י, למינן לתלמידי ישו הנוצרי החולקים על התורה לרדות ולמשול בהן לקפח אתכם בדברים שיאמרו לפי רצונם הם עושים הכל. (ע"פ השמטות הצנועה במהדורת וגשל).

מבאר במהרי"ץ חיות את העניין, למדנו בתחילת פרק ראשון שהיו מקפידים בפרה אדומה אף על כלי אבנים וכלי גללים וכו', וכל זה מחמת הצדוקים שהיו מזלזלים בדיני פרה, מאחר ואנו למדנו שכשרה בטבול יום וכו', ואותם כת צדוק ובייתוס אשר הכחישו את הקבלה והתורה שבע"פ טענו על עדת הרבנים כי הנקל אצלם לעקם המקראות כטוב בעיניהם, ולהוציא דרשות שונות לעשות במצות התורה כחפצם. וחז"ל היו עושים מעשה להוציא מליבן של צדוקים. ובכל זאת אם לא ראו הכרח גדול, לא רצו להורות דבר התמוה לרבים למען לא ימצאו הצדוקים מקום ללעוג עליהם ואמרו חז"ל "לא ניתן פתחון פה לצדוקים לרדות בנו".

וכעין דבר זה, (יומא לב.) הוצאת הכף והמחנה מקודש הקודשים, נכתבה שלא כפי הסדר. וכו'. שואל האברבנאל, מדוע לא הוציאו את הכף והמחנה מיד, יחד עם כל עבודת יום הכיפורים. בשלמא את המחנה אפשר לומר שהיו צריכים להמתין עד שיכלה עשן הקטורת, אולם את הכף לכאור' היה אפשר להוציאה, שהרי נגמרה מלאכתה. והיה הכהן יכול להוציאה החוצה מיד.

אומר הפרדס יוסף, היות ולמדנו, שהצדוקים היו דורשים את הפסוק "כי בענן אראה על הכפורת" בסילוף, שלמדו שצריך להקטיר לפני הכניסה לקודש הקודשים. א"כ לדבריהם, כלל לא היו מכניסים את הכף. לכן באו חז"ל ואמרו, דין תורה להקטיר בתוכו, ונשאיר את הכף יחד עם המחנה להורות שלא שם חלקנו כמותם.

אומר המהרי"ץ חיות מכאן המקור לדברי השו"ע (יו"ד סי' רמ"ב סעיף י') "יש מי שכתב שאסור לחכם להתיר דבר התמוה שנראה לרבים שהתיר את האסור". עכ"ל. כלומר למדנו מדברי המהרי"ץ חיות, שיש הלכה שאסור לחכם להתיר דבר תמוה. ואם הצדוקים או הבייתוסים באו עם טענה זו או אחרת, בביאור הפסוקים, צריך להוציא מלב הטועים.

ברמב"ם (שו"ת סי' רס"ג). ובמהדורת פריימן סי' מו) נשאל, לגבי קהילה שמקצתם נהגו לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות. והיה שם חכם שקרא תגר על העניין, שאין לעשות מן התורה חלק חשוב וחלק שאינו חשוב. וכותב הרמב"ם בתשובתו, וכל דבר שיש למינים פתחון פה עליו חוץ מדעת רבותינו ז"ל, ראוי לנו לפרסם המחלוקת עליהם, וכמו שאמרו מטמאים היו את הכהן השרוף את הפרה להוציא מלבן של צדוקים. (ובתו"ד שם כתב אף שיש קהילות שכן נהגו לעמוד אל לנו לנהוג כמותם שהרי צריך להבריא את החולים ולא להחליא את הבריאים).

בשו"ת רבי אליהו מורחי (סימן מ"ז) לגבי הגמ' בב"ב, שדעת הצדוקים שבת יורשת מק"ו, אם בת הבן יורשת, בודאי שהבת עצמה יורשת. ודחה אותם רבי יוחנן בן זכאי. וכו'. ואמר הרשב"ם, שרבי יוחנן בן זכאי מעיקרא לא היה חפץ לגלות לו טעמו של דבר, דאסור לגלות להם טעמי התורה. ואמר הרא"ם, במקום שאפשר לדחותם, אין צריך להזדקק להם. לא לענות להם ולא לדרוש בפסוקים ובטעם

הדבר. אולם במקום שאי אפשר לדחותם, מותר להודיע להם. שהרי מצינו בדברי הגמ' הנזכרת, שבסוף רבי יוחנן בן זכאי גילה לצדוקי את טעם הדבר. ומסיים הרא"ם וז"ל "זנהי שאין ראוי לכתחילה ללמדם, מכל מקום אם נפל שום אחד ממנו בויתוח עם הצדוקי ואין אהנו יכולים לדחות הצדוקי בקש, צריך להודיעו טעמו של דבר מפני חלול השם.

סיכום הדרן

נושא היום: צדוקים בכרכות התענית. אנשי משמר ובית אב
באיסור יין. תספורת. מגילת תענית.

למדנו במשנה, שהברכה הרביעית "מי שענה את שמואל וכו' שומע צעקה". והחמישית, "מי שענה את אליהו וכו' שומע תפילה". ויש שהחליפו את סיום הברכה, ונקטו שעל שמואל אומרים תפילה. ובאליהו סיימו צעקה, משום שכתוב בו "ענני ד'" וזה לשון צעקה.

הקדומו בסדר הברכות את "יונה" ל"דוד ושלמה" אע"פ שקדמו בסדר הדורות, משום שרצו לסיים את הברכות, בלשון "מרחם על הארץ", שהוא עניין לגשם. או לסומכוס בלשון, "ברוך משפיל הרמים".

אנשי משמר, מותרים בשתיית יין בלילה, אבל לא ביום. (אפילו שזה לא זמנם כמבואר לקמן) שמה יצטרכו לעזור לאנשי בית אב בעבודה. ואילו אנשי בית אב, אסורים בשתיית יין אף בלילה, היות והם עסוקים בעבודה.

נאמרו ג' חילוקים בכהנים א. כהן שיודע "משמרתו" (-שבע עבודה) "בית האב" (יום העבודה) "זמן המיועד לעבודתו" (עיי מאירי שמח מילים אלו), אסור לשתות יין באותו היום. ב. יודע "משמרתו" ויודע שקבועים, אולם לא יודע "בית האב" (יום העבודה הראוי לו), אסור לשתות יין כל אותו שבוע מספק. ג. אינו מכיר משמרתו, ולא מכיר משמרת בית אב, אסור לשתות יין כל השנה.

אולם אמר רבי, מעיקר הדין היה צריך לחשוש שמהרה יבנה המקדש, ואולי ישתנה סדר המשמרות, ולעולם יהיו אסורים הכהנים ביין, ולמעשה לרבי לא חוששים לכך. וכמבואר בגמ', לרבנן כן חוששים, ואסורים בשתיית יין.

אמר רבה בר בר חנה, לא התירו לאנשי משמר ואנשי המעמד להסתפר ולכבס בשבוע עבודתם, מלבד יום חמישי משום כבוד השבת, כדי שיכינו עצמם מראש.

דיני תספורת: א. מלך כל יום. ולומדים "מלך ביופיו תחזינה עיניך". ב. כהן גדול מער"ש לער"ש. היות ומתחלפים המשמרות וצריך להראות ביופיו. ג. כהן הדיוט, אחת לל' יום. ולומדים גז"ש מנוזר שיותר מל' יום מוגדר כפרע, ואז ישלחו את השיער.

ולא נאמר דין תספורת לכהן כל ל' יום, בזמן הזה, לרבי, כמו שאין אסור לכהן לשתות יין. לרבנן, שנראה בדבריהם לעיל, שיש איסור לשתות יין, א. יוכל להסתפר בזמן שביהמ"ק נבנה. ואיסור שתיית יין יש לו, כיון שצריך כהן הראוי לעבודה מיד. ואם שתה יותר מרביעית לא מועיל שילך מיל או יישן. ב. רבנן גזרו על יין יותר, כיון שנאמר לשון של חילול עבודה. ואילו על פרועי ראש לא נאמר לשון של חילול עבודה. אע"פ שיש הקש ביניהם לגבי חיוב מיתה אולם לא הוקשו לגבי חילול עבודה. (ולמדנו דין מיתה על פרועי ראש מהלכה למשה מסיני ואח"כ סמכו על הפסוקים)

הימים שזכרו במגילת תענית. מר"ח עד ח' ניסן לא להתענות ולא להספיד, שניצחו החכמים את הצדוקים בדין קרבן תמיד שבא ממון ציבור, ולא מהיחיד. הזכירו "א' ניסן", כדי לאסור בתענית והספד את יום שלפניו (ל' אדר). ויתבאר בעו"ה לקמן יח). ולא שייך לאסור מחמת יום הקודם לר"ח, כיון שר"ח הוא יו"ט מדין תורה, ואינו צריך חיזוק ע"י יום שלפניו.

מח' ניסן עד אחר חג הפסח, אין להתענות ולהספיד שנצחו החכמים את הבייתוסים, בנידון של יום הקרבת העומר, ממחרת השבת הכוונה למחרת יו"ט של פסח, ולא שבת בראשית.